

גליון תשצד + ערש"ק פרשת נצבים

לקראת שבת

עיונים וביאורים בפרשת השבוע

התאחדות לקראת יום הדין

כל המצוות – כמצוה אחת חשובות

החילוק בין תשובה דעשי"ת לחיובה בכל השנה

עיקר עבודת ד"ה – קבלת עול

מכון אור החסידות	Or Hachasidus
סניף ארץ הקודש	Head Office
ת.ד. 2033	1469 President St. #BSMT
כפר חב"ד 6084000	Brooklyn, NY 11213
03-738-3734	United States
Likras@likras.org	(718) 534-8673

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי,
הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם
טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק נוב, הרב מנחם מענדל רייצס, הרב אליהו שוויכה

פתח דבר

בעזה"ת.

לקראת שבת קודש פרשת נצבים, הננו מתכבדים להגיש לקהל שוחרי התורה ולומדי, את קונטרס 'לקראת שבת' (גליון תשצד), והוא אוצר בלום בעניני הפרשה מתוך רבבות חידושים וביאורים שבתורת נשיא ישראל ומנהיגו, כ"ק אדמו"ר מליובאוויטש צוקללה"ה נבג"מ זי"ע.

וזאת למודעי, שבדרך כלל לא הובאו הביאורים כפי שנאמרו, ואף עובדו מחדש ונערכו ע"י חברי המערכת, ולפעמים בעת העיבוד הושמט ריבוי השקו"ט בפרטי הענינים והרחבתם עם המקורות כפי שהם מופיעים במקורם [ובפרט, במדור "חידושי סוגיות", שמופיעים כאן רק עיקרי הדברים], ויש להיפך, אשר הביאורים נאמרו בקיצור וכאן הורחבו ונתבארו יותר ע"פ המבואר במקומות אחרים בתורת רבינו. ופשוט שמעומק המושג וקוצר דעת העורכים יתכן שימצאו טעויות וכיו"ב, והם על אחריות המערכת בלבד, ושגיאות מי יבין.

ועל כן פשוט שמי שבידו הערה או שמתקשה בהבנת הביאורים, מוטב שיעיין במקורי הדברים (כפי שנסמנו בתוכן הענינים), וימצא טוב, ויוכל לעמוד בעצמו על אמיתת הדברים.

◇ ◇ ◇

ויה"ר שנוכח לקיום היעוד "כי מלאה הארץ דעה את ה'", ונוכח לשמוע תורה חדשה, תורה חדשה מאתי תצא, במהרה בימינו ותיכף ומיד ממש.

בברכת שבתא טבא,
מכון אור החסידות

תוכן ענינים

מקרא אני דודש.....ב

מחוטב עציץ עד שואב מימץ

יוכיח מל' רש"י דס"ל דקיבל משה את הכנענים שבאו וגייר אותם; יבאר מהטעם לפירושו שמה קבלם וגרים היו ומ"מ היו סוג חדש של גרים, הוא מצד שכן משמע מכמה פרטים בהכתובים; יבאר הטעם לכך שהתורה מספרת ע"ד גיורם בעניננו דוקא.

(ע"פ לקסי שיחות חיד' שהיה ב' לפ' נצבים)

פנינים... עיונים וביאורים קצרים.....ה.

כל המצוות – כמצוה אחת חשובות (ע"פ לקסי שיחות חל"ד עמ' 171, שיחות קודש השמ"א ח"ד עמ' 737)

"לא בשמים היא" – איזה שמים? (ע"פ לקסי שיחות חל"ד עמ' 167 ואילך)

יינה של תודה.....ו.

התאחדות לקראת יום הדין

כיצד יכול ראש העדה להתאחד עם שואב מים נחות? / איך מתכוננים לראש השנה עם פרשת ניצבים? / מהי מהותה של כריתת ברית? / ומה צריך לעשות "אברך שיש לו קושיא בערכין"?

(ע"פ לקסי שיחות ח"ב עמ' 398 ואילך)

פנינים... דרוש ואגדה.....ט.

איך תשובה עוקרת עוונות העבר? (ע"פ לקסי שיחות ח"ז עמ' 54)

להכרית הקשר בין העין והלב (ע"פ לקסי שיחות חב"ט עמ' 167 ואילך)

חידושי סוגיות.....י.

החילוק בין תשובה דעשי"ת לחיובת כל השנה

יביא חידוש הרמב"ם על פשטות הש"ס בענין מעלת עשרת הימים, ויבאר היטב ע"פ לשונות הרמב"ם גדר החילוק בין חיוב תשובה דכל השנה לתשובה דעשרת ימי תשובה ותשובה דיוה"כ גופא

(ע"פ לקסי שיחות חל"ד עמ' 200 ואילך, חב"ט עמ' 203 ואילך, חיד' עמ' 465)

תורת חיים.....יג.

חיווך הבטחון – העבר מלמד העתיד

דרכי החסידות.....יד.

עיקר עבודת ר"ה – קבלת עול

צוות העריכה וההגהה: הרב לוי יצחק ברוק, הרב משה גורארי, הרב מנחם מענדל דרוקמן, הרב צבי הירש זלמנוב, הרב שלום חריטנוב, הרב מנחם טייטלבוים, הרב אברהם מן, הרב יצחק גוב, הרב מנחם מענדל דייצס, הרב אליהו שוויכח

מכון 'אור החסידות', סניף ארץ הקודש ת.ד. 2033 כפר חב"ד, 6084000 • טל' מערכת: 03-3745979 orhachasidut@gmail.com
Or Hachasidus • Head Office, 1469 President st. #BSMT, Brooklyn, NY 11213 • United States (718) 534 8673

הסדר מדרש
לעילוי נשמת
האשה החשובה מרת
רחמה חי' פחמא ע"ה
בת יכלהמ"א ר' חוב
ביסטריצק
ולחבת משפחתה שחיו
במקום קדוש

מחוטב עציץ עד שואב מימין

יוכיח מל' רש"י דס"ל דקיבל משה את הכנענים שבאו וגו' אותם; יבאר דהטעם לפירושו שמישה קבלם וגו' היו ומ"מ היו סוג חדש של גרים, הוא מצד שכן משמע מכמה פרטים בהכתובים; יבאר הטעם לכך שהתורה מספרת ע"ד גיורם בענייננו דוקא.

א. בריש פרשתנו: "אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלקיכם, ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם, כל איש ישראל. טפכם נשיכם, וגרך אשר בקרב מחניך, מחוטב עציץ עד שואב מימין".

ובפירוש רש"י מעתיק התיבות "מחוטב עציץ", ומפרש: "מלמד שבאו כנענים להתגייר בימי משה, כדרך שבאו גבעונים בימי יהושע, וזהו האמור בגבעונים 'ויעשו גם המה בערמה', ונתנם משה חוטבי עצים ושואבי מים".

והנה, מקור דברי רש"י הוא במדרש תנחומא על אתר (הובא בילקוט שמעוני כאן. וראה בעץ יוסף שכן היא הגירסא הנכונה בתנחומא): "מלמד שבאו גבעונים בימי משה ולא קיבלן, שנאמר (יהושע ט, ד) 'ויעשו גם המה בערמה' – מהו 'גם'? ללמד שבאו אצל משה ולא קיבלן".

וכתבו המפרשים, שאכן נתכוון רש"י כדברי המדרש – שמישה לא קיבל את הכנענים שבאו להיות גרי צדק ולהפוך לחלק מכלל ישראל, אלא הוא שם אותם כעבדים, שאינם נחשבים ליהודים שלמים.

אולם כד דייקת, הרי רש"י משינה מדברי המדרש: א) במדרש נאמר "מלמד שבאו גבעונים", ורש"י מוסיף על כך שהם באו "להתגייר"; ב) רש"י השמיט את דברי המדרש שמישה "לא קיבלן".

ומשינויים אלה מוכח, ששיטת רש"י – בדרך הפשט, "פשוטו של מקרא" – שונה היא משיטת חז"ל במדרש, ולפי שיטתו הכנענים באו להתגייר ומשה אכן קיבל וגייר אותם. [אלא שמינה אותם לעבודות פחותות של חוטבי עצים ושואבי מים].

לאבינו שבשמים.

וזהו כי אבי (חכמה) ואמי (בינה) עזבוני, שגם אם ח"ו בהעדר עבודה דמות (בהתבוננות ולימוד התורה) ולב בהתפעלות והסכם חזק בתפלה שעי"ז שעוזבים יום יומים תעזבך ויום ירדוף יום, בבהלה אחרי כל ההבל ואשר לא יועיל עם כי מתטמטם ר"ל הלב והמוח, ומ"מ הנה ע"י התשובה (ובזמן דעשי"ת שהוא גילוי המאור, ובהיותו קרוב, הבא אחרי העבודה דחדש אלול שנק' ימי הרחמים שאז מאירים יגמה"ר בעולם) הנה והו' יאספני להיות כי הוא אבינו מלכנו, וע"י אמירת הפסוקים כו', הנה עלה אלקים בתרועה, אמר דוד אין גדול מן השופר, וכמו [דאיתא] במכילתא יתרו כל מקום שנא' שופר בכתובים, סימן יפה הוא לישראל כו' שהוא מסלק מדת הדין ומקרב מדת הרחמים (פרקי דר"א) ומרחם עליהם והופך מדה"ד לרחמים (מד"ר ויקרא פכ"ט).

הימים האלו קדושים וטהורים מכל סיג חומר ממש

וכל אחד ואחד מישראל בזכרו חסד העליון הלזה הנה יהפך לבכו מצער לעונג, ובכה יבכה במר נפשו בלולה משמחה פנימית על גילוי אור פני אבינו שבשמים ויראה ויפחד להקל ראשו ח"ו, וישתדל להרבות בתפלה ותחנונים ולשמוע דא"ח, או לומד בעצמו, להיותם הימים האלו קדושים וטהורים מכל סיג חומר ממש והוא רק עבודה [צרופה בקבלת] עומ"ש, ידידע דקבלת עול הוא כמין הכרח,

ומ"מ הנה גם זה בא ע"י עבודה והכנה תחלה, דאם לא יכין לו לזה בהעבודה דחדש אלול וימי הסליחה לפשפש במעשיו ולטהר לבבו, הנה גם בימים הנוראים האלו, ימי היראה הטהורה, יהי' בקור רוח, ורק כאשר יהי' הכנה טובה מתחלה שזהו"ע תקיעת שופר בחודש אלול, ואמירת מזמור לדוד כו', לעשות ההכנה שיהי' אח"כ יום הדין ליום רחמים בגילוי אור אלקי במשפט אלקי יעקב שהאלקות שיומשך בריבוי טוב בכל השנה הבע"ל.

(אגרות קודש ח"י עמ' תכה-ו)

לייקר הרגעים

...בראש השנה הנה כל אחד ואחד שב אל ה' מעומקא דליבא . . דמצד מעלת היום דראש השנה אשר קדוש היום לאדונינו הנה התשובה מה שכל אחד שב הוא כאילו מדרגת תשובה עילאה. ולכן צריכים להזהר ביותר ולייקר הרגעים להתעסק רק בדברי תפלות ותשבחות, לפי שבימים אלו עומדים במדרגה אחרת לגמרי.

(ספר המאמרים תרפ"ח עמ' ו)

הסוד מודפס לזכות
הרה"ת משה וועני
לראש שדו בייטלמאן
לחיים מאושרים בכל
בטחיות וברוחניות

דרכי ה'סידות

שיחות ומכתבים בעניני עבודת ה' מכ"ק אדמו"ר
מוהריי"צ מליובאוויטש זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע

עיקר עבודת ר"ה – קבלת עול

עבודת היום גם בגדולים ובעלי צורה, בעבודה הנראית כמו פשוטה באמירת תהלים כל הזמן ולמעט בשינה
בב' לילות אלו, ככל האפשרי ולהזהר בדרכי"ט עד קצה האחרון גם משיחות איזה שיהי'

להזהר בדרכי"ט עד קצה האחרון

...עיקר עבודת ר"ה הוא בקבלת עול מלכות שמים ולכן עבודת היום גם בגדולים ובעלי צורה, בעבודה הנראית כמו פשוטה באמירת תהלים כל הזמן ולמעט בשינה בב' לילות אלו, ככל האפשרי ולהזהר בדברים בטלים עד קצה האחרון גם משיחות איזה שיהי', כהעבד אשר אין לו זמן אף רגע לשבות ממלאכת אדונו, או כבן הטרוד בשמחת קבלת פני אביו, אשר במשך שנה תמימה, לא ראה אותו פנים (כי בר"ה הוא גילוי עומק הראשון דעשרה עומקים, בבחי' קירוב המאור אל הניצוץ שהוא זמן בהיותו קרוב כנודע) וירא מאד כי לא יחטא במאור פניו של אביו,

שזה ענין התשובה דתקיעת שופר כמו שצועק אבא אבא רחמני והשיבני אליך ונשובה, וילולי יליל בצעקת הלב, שהלב בוכה מאליו ("די הארץ וויינט מעצמו"), בדמעות נוזלים ונובעים מעצמן, כבעל יסורים גדולים ומלא מכאובים ר"ל שאינו צריך שום התבוננות, אלא הבכי' באה לו מאליו ("נאר עס וויינט זיך פון זיך אליין"), והדמעות האלו, הם משביעים אותו ("זיי מאכען אים זאהט"), ויש בהם גם שמחה,

"היתום ר"ל מתאונן ואילו הבן בוכה" ("א יתום ר"ל קלאגט, און א קינד וויינט"), שהפרש הוא, זה אין לו שום משען והוא אומלל ר"ל בכל עניניו, והבן אם שאביו רחוק וצר לו מאד, ומ"מ יש לו אביו. כל ישראל נקראו בנים, בנים הם לאבות הגדולים (וכמארוז"ל כי ידעין הנשמות שבעולם העליון מאי דבהאי עלמא, וזכות אבות לא תמו) ובנים אנחנו

לקראת שבת

ה

ב. ואמנם, בהשקפה ראשונה נראה דבר זה חידוש גדול, לומר שחוטבי העצים ושואבי המים היו גרי צדק, שהרי הכתוב מזכיר "מחוטב עציך עד שואב מימך" לאחר שכבר הזכיר את "גרך אשר בקרב מחניך" – ומשמע איפוא שאינם בכ"ף. וכפי שרש"י עצמו כותב בפירושו לש"ס (יבמות עט, א): "מדקרינהו לחוטבי עצים באנפיהו, שמע מינה לאו בכלל ישראל נינהו, ולא בכלל גרים";

אך כד דייקת שפיר – בדרך "פשוטו של מקרא", שהיא דרכו של רש"י בפירושו לש"ס התורה (ולכן בכ"מ אין שיטת רש"י בפירושו עה"ת שווה לשיטתו בפירושו לש"ס, כידוע) – הרי אדרבה, מוכח ש"חוטב עציך עד שואב מימך" הם חלק מעם ישראל, כי הכתוב מפרש מיד את הכוונה של אסיפה זו שבה "אתם נצבים היום כולכם" – "לעברך בברית ה' אלקיך ובאלתו אשר ה' אלקיך כורת עמך היום", ומזה מוכח שה"חוטב עצים ושואבי מים" הם בכלל אלו ששייכים לעבור בברית של כל המצוות ונבביאור הענין על פי שיטת חז"ל (בדרך ההלכה והמדרש) – ראה צפנת פענח כאן, ובהנסמן שם. ואכ"מ].

ומכיון שכן, מסתבר שהם בכלל גרים, וזאת משני טעמים:

1) כן משמע מהצד השווה שבהם בלשון הכתוב: סוגים אלו – "וגרך אשר בקרב מחניך מחוטב עציך עד שואב מימך" – נאמרו כולם בלשון יחיד, מה שאין כן הסוגים שנזכרו לפני זה – "ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם .. טפכם נשיכם" – נאמרו בלשון רבים.

2) מסגנון הלשון "מחוטב עציך עד שואב מימך" (ולא "חוטב עציך ושואב מימך") משמע שהכתוב בא בזה לפרט את הפרטים שכלולים בתוך הכ"ף של "וגרך אשר בקרב מחניך". [ועל דרך לשון הכתוב (בא יא, ה): "כל בכור בארץ מצרים, מבכור פרעה היושב על כסאו עד בכור השפחה" – שהם הפרטים של "כל בכור". ועד"ז בכ"מ].

ג. אלא שלפי זה קשה – למה מפרטת התורה דוקא גרים אלו ומוציאתם מכלל "גרך אשר בקרב מחניך"? ובהכרח לומר שיש בהם איזה דבר מיוחד שאינו בגרים אחרים. וגם משמע שמציאותם בתור גרים היא ענין חדש, כיון שבכל המקומות לפני זה בתורה לא הוזכרו "חוטב עציך ושואב מימך" במיוחד.

ולזה מפרש רש"י, שמכיון שמצינו "חבר במקרא" לגרים מסוג מיוחד ביהושע, מסתבר שהסוג המיוחד שהיה בימי משה היה כמותם, היינו שסיבת הגיור שלהם היתה דומה לסיבת הגיור בימי יהושע: אז באו הגבעונים להתגיייר משום שישאל עמדו לכבוש את ארץ כנען, וכן בימי משה באו כנענים להתגיייר בגלל שעמדו ישראל להיכנס לארץ ולכבושה. ולפי זה מובן שבאו להתגיייר ערב היכנסם לארץ כנען, ורק אז נתחדש סוג זה של גרים, ולכן נמנו ונתפרטו רק כאן בסוג בפני עצמו.

ד. ובדרך זו יתבאר גם דיוק לשונו של רש"י, שהעתיק את הכתוב ביהושע לגבי הגבעונים: "ויעשו גם המה בערמה"; ולכאורה, למה הוצרך להעתיק גם תיבת "בערמה" – הרי התיבות "ויעשו גם המה" כשלעצמן מספיקות הן להוכיח שהיה עוד מקרה דומה?

תורת חיים

מכתבי עצת והדרכות בעבודת הש"ת בחיי היום יום

חיזוק הבטחון – העבר מלמד העתיד

לה חלק ומשתתפת בחינוך על טהרת הקדש לקרב את לבן של בני ישראל לאבינו שבשמים, וידוע פתגם הבעל שם טוב אשר אהבת הקדוש ברוך הוא לכל אחד מבני ובנות ישראל, הוא יותר באין ערוך מאהבת הורים זקנים לבן יחידם שנולד להם לעת זקנותם.

ומאחר שעל האדם לעשות בדרך הטבע התלוי בו, ויש מקום לומר שמצב רוח קשור גם כן במצב חלישות בריאותה - בכלל, מהנכון שתשאל רופא על דבר זה ותמלא הוראות.

בברכת הצלחה בעבודתה בקדש האמורה וגם בהנהגת הבית, שגם זה עבודתה בקדש, ותלוי בעיקר בהאשה עקרת הבית, ולבשויות טובות מתוך שמחה וטוב לבב.

(אנרות קודש חכ"ב עמ' קז-ח)

איך אין יסוד לבטחון?!

בתחלת ההיכרות בינינו - דאגה ובמאד על [הנושאים הבאים]:

(א) שידוך בשביל בתה תח"י, (ב) איך להציל [את] אחי' ובני ביתו שיחיו מ[מדינת] רומניא [הקומוניסטית], (ג) התוכל להתפרנס מבלי להצטרך חס ושלוש לבריות,

שכל זה [הנושאים הללו הם] עיקריים וכו', וכולם - נסתדרה (והחסר בשלימות דהנ"ל - הרי [יש] אפשר[ות] שיתמלא),

ואיך אומרת שאין לה יסוד לבטחון?!

[ובמענה] לשאלותי:

(א) טוב (וגם לבריאותה) שתמשיך לעבוד.

(ב) להתנהל על פי [הוראות] הרופא שלה.

אזכיר על הציון להנ"ל.

(אנרות קודש חכ"ב עמ' שגא-ב)

חיזוק בבטחון ופחות דאגה – כיצד?

...בהכירי אותו ואת משפחתו בכלל, מיותר להדגיש, שמפליא אותי המיעוט בבטחון בהשם יתברך, המשגיח בהשגחה פרטית על כל אחד עד לפרט הכי קטן,

ובפרט במקרה שלו, שראה חסדי ה' יתברך פעמים רבות, שהרי זה מוכרח להביא באופן הגיוני לחיזוק בבטחון בהשם יתברך, ופחות דאגה, ושתהי' קביעות עתים בתורה, ולקיים מצוות בשמחה וטוב לבב, ולא לשים לב שהיצר הרע מנסה לפתות אחרת, והרי לא בכדי נקרא היצר הרע - זקן וכסיל.

הנני מקוה שלעת קבלת מכתבי, כבר ישנו שיפור, ויוכל לבשר בשורות טובות בכל זה.

בברכה לרפואה ולבשויות טובות.

(תרע"ט מאנרות קודש חכ"ב עמ' ערה)

איך מסירים דאגות?

במענה למכתבה . . בו כותבת אודות מצב רוחה ובכלל.

בכגון זה ידועה עצה היעוצה להיות חקוק במוח זכרונה עניני "השגחה פרטית", שהוא מיסודי אמונתנו ותורתנו הקדושה תורת חיים,

ובפרט על פי המבואר בארוכה בתורת חסידות חכ"ד, איך שהשגחה פרטית היא על כל אחד ואחת ועד לפרטי פרטים, והרי הקדוש ברוך הוא הוא עצם הטוב ומטבע הטוב להיטיב ובמילא זהו שולל האפשריות של דאגות ועצבות, שהרי בלשון נעים זמירות ישראל, "ה' לי לא אירא, ה' רועי לא אחסר",

ובפרט אשר ראתה ורואה חסדי השם יתברך בפועל, שברכה השם יתברך בבעל ובילדים נחמדים וכו', ועוד זאת וזכתה והצליחה שיש

אלא שכוונתו בזה לתרץ התמיהה - איך אפשר לומר שמה אכן קיבל את הכנענים וגיייר אותם? הרי בימי יהושע גרם מעשה קבלת הגבעונים לתלונה של בני ישראל על נשיאי העדה, כמסופר בס' יהושע; ואם היה כן כבר אצל משה ומשה קיבלם, איזה מקום יש לטענה? ! ועוד: היה ליהושע להשיב להטוענים כי כן עשה משה!

וליישב זה מעתיק רש"י גם את תיבת "(ויעשו גם המה) בערמה" - כלומר: התלונה בימי יהושע היתה כיון שהגבעונים אז באו בדרך ערמומית ולא ישרה, ועל כך היתה התלונה; ואילו בימי משה באו כנענים להתגיייר סתם, בכוונה גלויה (וכן פירש במשכיל לדוד כאן. ועוד) - ולכן לא היה יכול יהושע להשיב שכן עשה משה, כי אין הגידון דומה לראיה.

ה. אלא שעדיין אינו מוכן:

למאי נפקא מינה בענייננו זה שכנענים אלה התגייירו רק עכשיו, (בגלל שראו שבני ישראל עומדים לכבוש את הארץ), ומשה שם אותם לחוטבי עצים ושואבי מים - הרי סוף סוף (אליבא דפרש"י עה"ת, וכן"ל בארוכה) גרים הם ככל הגרים, ולמה הוצרך הכתוב למנותם בסוג בפני עצמו, ולא הסתפק באומרו "גרך אשר בקרב מחניך"?

ויש לבאר, שלכן מדייק רש"י בלשונו "מלמד שבאו כנענים להתגיייר בימי משה" - ולכאורה תיבת "מלמד" מיותרת היא, והיה רש"י צריך להתחיל מיד: "כנענים באו להתגיייר בימי משה" - וכוונתו בזה:

זה שהכתוב מפרט אותם בסוג שונה, (אינו משום שיש הבדל ביניהם לגרים אחרים בקשר לענין הברית וכו' המדובר בפרשה כאן, אלא) כוונתו בזה היא ללמדנו דבר זה עצמו ("מלמד") - לספר לנו את עצם הסיפור אשר באו כנענים להתגיייר בימי משה כו', וככל המאורעות המסופרים בתורה. וכמה וכמה ענינים לא אמרה התורה במפורש אלא רק ברמז. וק"ל.

"לא בשמים היא" – איזה שמים?

כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה היא מנך ולא רחוקה היא לא בשמים היא לאמר מי יעלה לנו השמימה ג' ולא מעבר לים היא ג' לא בשמים היא – שאילו היתה בשמים היית צריך לעלות אחרי וללמד (ל, יא ואילך. רש"י)

לכאורה תמוה ביותר, מהו הצורך להודיענו ובאריכות כ"כ, ש"אילו היתה [התורה] בשמים היית צריך לעלות אחרי", הרי המציאות היא שהתורה אינה בשמים ואינה מעבר לים!

ויש לבאר בפשטות:

פרשה זו ד"כ המצוה הזאת ג', באה בהמשך לפרשה שלפני המספרת אודות הירידה לגלות והשיבה מן הגלות - "והשבות אל לבבך בכל הגוים אשר הדיחך ה' א שמה ושבת עד ה' א ג' ושב ה' א ג' אם יהי נדחך בקצה השמים משם יקבצך וגו'" (כט, כז ואילך).

ועפ"ז י"ל בפשטות, דמ"ש "לא בשמים היא ג' מי יעלה לנו השמימה ג'" הוא בהמשך לדברי הכתוב לפני זה "אם יהי נדחך בקצה השמים", שמוכן ופשוט שאין הכוונה ל"שמים" כפשוטו, שהרי אין אדם "נדחך" לשמים כפשוטם, אלא פשוט שהכוונה לגלות במקום רחוק ביותר ממקום ישוב בני ישראל.

ולפי זה מובן מה שנצרך להודיענו "לא בשמים היא", שהכוונה היא להשמיענו, דכאשר בני ישראל נמצאים בגלות בין הגוים, "בקצה השמים" וכיו"ב, שלא יאמרו שבכדי לשוב לתורה ומצוות עליהם לנסוע "לקצה השמים" השני, והיינו לחזור למקומם וישובם לאה"ק ורק אז יכולים לקיים המצוות, אלא גם במקומם שלהם בגלות "קרוב אליך הדבר מאוד בפך ובלבבך לעשותו", ואין צורך לנסוע לקצה השמים.

כל המצוות – כמצוה אחת חשובות

כי המצוה הזאת אשר אנכי מצוך היום לא נפלאה היא מנך ולא רחוקה היא (ל, יא)

ברמב"ן מפרש ש"המצוה הזאת" [קאי] על [מצות] התשובה הנזכרת כי "והשבות אל לבבך", ושב עד ה' אלוקיך מצוה שיצוה אותנו לעשות כן, וכן פירש אדמו"ר הזקן בספרו לקוטי תורה (פרשתנו מה, ב ואילך) שאין לפרש ש"המצוה הזאת" - "קאי על כל התורה כולה", כי א"כ "הוה לי למימר 'כי כל המצוות' בלשון רבים, ולכן מפרש דקאי על מצוות התשובה.

אך רש"י אינו מפרש דקאי על התשובה, ואדרבה להלן על הפסוק "כי קרוב אליך הדבר" פירש "התורה נתנה לכם בכתב ובע"פ", ונמצא שמפרש "כל המצוה" על כל המצוות כולן. וצריך ביאור לפירושו מדוע נאמר "המצוה הזאת" לשון יחיד, ולא "כל המצוות".

ויש לומר בזה בפשטות:

על הפסוק "כי תצא למלחמה ג' וראית סוס ורכב" (שופטים כ, א) פירש רש"י "בעיני כולם כסוס אחד", ונמצא, שכולל הכתוב דברים רבים בלשון יחיד כאשר נחשבים כולם לענין מסויים כדבר יחיד.

וזהו גם שעל הפסוק "ויהי לי שור וחמור" (וישלה לב, ו) פירש רש"י "דרך ארץ לומר על שוורים הרבה שור אחד", כי גם שם רצה יעקב להדגיש לעשו שלא יכעס עליו על שלקח ברכות יצחק, כי כל השוורים אינם חשובים לפניו, אלא הרי הם כשור אחד.

ועפ"ז גם בנדו"ד יש לפרש כן, שהרי כוונת הכתוב כאן היא להדגיש איך שהתוומ"צ הם קרובים מאוד לכל אחד מישראל, ונקל מאוד לקיימם. ולכן נקראו כל המצוות "המצוה הזאת" - לשון יחיד, להדגיש שקיומן נקל לישראל, כמו קיום מצוה אחת.

ארוכה להבנת ל' הרמב"ם, דמשמע שהזמן מביא חיוב מיוחד ומחודש של תשובה, שהוא חיוב החל על הכל, דלהיותו "זמן תשובה לכל יחיד ולרבים" הנה "לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה כו' ביוה"כ". ולכך נראה הענין בזה, דבכל השנה שגורם החיוב הוא מצבו של הגברא אם חטא או לאו, אי אפשר לנקוט בגדר של חיוב על "הכל", דתלוי בין אדם לאדם, משא"כ ביוה"כ שהזמן הוא גורם החיוב, הרי הזמן שוה בכל. ואי תימא מה מקום לחיוב מי שלא חטא, הנה זהו גופא שמבאר הרמב"ם בהלכה שלאח"ז שם "עבירות שהתוודה עליהם ביום הכפורים זה חוזר ומתוודה עליהן ביום הכפורים אחר אע"פ שהוא עומד בתשובתו, שנאמר כי פשעי אני אדע וחטאתי נגדי תמיד", והרי מאחר ש"אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא" (קהלת ז, כ) הרי לכל אדם יש מקום למצוא על מה יעשה תשובה, כי אף חטאתו שנתכפרה מכבר היא "נגדי תמיד" וחוזר ומתוודה עלי' כו' (ועיי'ע בזה לקו"ש חכ"ט ע' 308 הערה 37, דכיון שיש חיוב לחזור ולהתוודות - שוב יש חיוב לשוב ע"ז בליבו עוד, כי וידוי מחייב עמו תשובה בלב, עיי"ש). אלא שבכל העתים אין מחייבים אותו לעשות תשובה על חטאות אלו שנתכפרו כבר, משא"כ ביוה"כ שהזמן שוה לכל ומחייב את הכל.

ובב"ל אופן, כ"ז הוא לגבי יוה"כ, אבל עשרת ימים שבין ר"ה ליוה"כ אינו ענין לגדר חיוב התשובה ואופנה, והוא באותו הגדר דכל השנה, אלא הוא לענין שהתשובה מעולה ומתקבלת יותר בימים אלו כו', כנ"ל.

אלא די בתנועה ורצון כללי לשוב ושלא יהי' מבעט כו', וא"כ הם ב' דברים. עיי' בארוכה בלקו"ש חכ"ז ע' 127 ואילך).

ולכך נראה, דהנה בכלל תשובה היא מ"ע שאין הזמ"ג, דתיכף כשעובר עבירה חל עליו חיוב תשובה, כי גדר המצוה הוא "שישוב החוטא מחטאו" כמ"ש הרמב"ם בריש ההלכות, ואין זה שייך לזמן מיוחד דוקא אלא בכל עת זמנו הוא. וא"כ בזמני עשרת ימי תשובה ויוה"כ אין הפירוש כלל שמתווסף בעצם חיוב התשובה, אלא יש כאן ב' הוספות אחרות: ההוספה בעשרת הימים הוא באופן התשובה עצמה ומעלתה, שהתשובה אז משובחת יותר, "יפה ביותר ומתקבלת היא מיד", לפי שהקב"ה קרוב אז; וההוספה דיוה"כ היא בענין עצם חיוב התשובה, דאז מתוסף בדבר הגורם את החיוב - שהזמן עצמו (ולא רק החטא שחטא האדם) מחייב את התשובה.

וליתר הגדרה בענין יוה"כ, י"ל שיש כאן הוספת חיוב חדש בתשובה, ובהקדים דלכאורה ממה נפשך - אם חטא הרי החטא כבר מחייבו בתשובה, ואם לא חטא מה לזמן לחייבו בתשובה. ויש באחרונים מי שרצה להגדיר הדבר, דחיוב תשובה שמצד החטא אינו מוגבל בזמן, וא"כ כל זמן שחי האדם ויכול לעשותו עדיין לא ביטל מ"ע דתשובה, ורק אם ימות בלא תשובה ביטל מ"ע, אולם יוה"כ מחייב לעשות תשובה כו' ביום ומי שאינו עושה תשובה מבטל מ"ע (עיי' לשון החינוך במצוה הנ"ל). אבל עדיין חילוק זה אינו מעלה

הכבוד מרוב
לעולו נשמת
והיה ר' יהודה לייב ב"ר
מרדכי אברהם ישעי'
ע"ה נפטר
מבית ב"ר אברהם יצחק
נפטר י"ד ניסן ה'תשס"ג
הנצחה

יְיָהּ שֶׁל תּוֹרָה

ביאורים בעניני הפרשה על דרך ההסידות

התאחדות לקראת יום הדין

כיצד יכול ראש העדה להתאחד עם שואב מים נחות? / איך מתכוננים לראש השנה עם פרשת ניצבים? / מהי מהותה של בריתת ברית? / ומה צריך לעשות "אברך שיש לו קשיא בערכין"?

עומק עניין "נצבים כולכם" כהכנה לראש השנה

פרשת נצבים נקראת לעולם לפני ראש השנה, והדבר נרמז בתחילת הפרשה, "אתם נצבים היום": תיבת "היום" מורה על ראש השנה, יום הדין, שהוא "היום" הידוע (פענח רזא סוף פרשתנו. מגלה עמוקות פרשתנו ד"ה עשירי. וכעניין שנאמר באיוב (כ, א) "ויהי היום", ותרגם "והיה יום דינא רבא").

ונתבאר בסה"ק (לקוטי תורה ריש פרשתנו), אשר בפסוקים שבריש פרשתנו, נתבארה הדרך בה יכין האדם את עצמו לעבודת הקודש של יום ראש השנה:

"היום" – בראש השנה, צריכים להיות "נצבים כולכם לפני ה' אלקיכם". התייצבות זו היא שווה בכל הסוגים שבבני ישראל מבלי הבט על דרגות הנשמה שלהם. החל מ"ראשיכם שבטיכם", עד "חוטב עציץ ושואב מימין".

אודות ה"חוטב עציץ ושואב מימין" אמרו חז"ל (הובא ברש"י עה"פ), שהם "כנעניים" שבאו להתגייר בימי משה רבנו, ו"נתנם משה חוטבי עצים ושואבי מים", ואפילו אנשים נחותים אלו, עומדים ו"נצבים" בשווה יחד עם "ראשיכם שבטיכם".

ויש לבאר היטב את מהותה של אחדות זו, ואין יוכל האדם לפעול בעצמו התאחדות עם מי שנחות ממנו בכמה מדרגות, וגם מדוע נצרכת עבודה זו דווקא לקראת יום הדין.

בריתת ברית בין ישראל להשי"ת

מטרת העמידה באופן של "כולכם", היא בכדי "לעכרך בברית ה'". מהותה של "ברית" זו, היא קשר נעלה ואיתן ביותר.

כך מוצאים אנו בברית אצל בני אדם, שתכלית הברית היא שהאהבה בין כורתי הברית תתקיים לאורך ימים: כאשר אחד מן האוהבים מכיר בעצמו שיש לו חסרון, הרי הוא ירא שמחמת אותו

לקראת שבת

התשובה דוקא.

שהקב"ה "קרוב" אליו הוא טעם שתשובתו נשמעת ומתקבלת למעלה מיד.

והנה בהלכה שלאח"כ כתב הרמב"ם "יום הכיפורים הוא זמן תשובה לכל כו' והוא קץ מחילה כו' לפיכך חייבים הכל לעשות תשובה ולהתוודות ביום הכיפורים", ויל"ע בחילוק הגדר בין שאר עשיית ליום הכיפורים גופא, ולכאורה הי' אפ"ל (וכן משמע בקריית ספר להמבי"ט כאן) דביוה"כ אינו יום המיוחד מצ"ע לתשובה, וענין התשובה הוא רק תוצאה וסניף מעיקרו של יום, ענין הכפרה – ד"עצמו של יום מכפר" (רמב"ם לעיל פ"א ה"ג-ד, ועיי' תוס' בשבועות יג סע"א. וראה לשון החינוך מצוה ססד. כלי יקר אחרי טז, ל. שר"ע אדמו"ר הזקן ריש סי' תרז), פירוש דכיון שיש תנאי בכפרה זו, דעצמו של יום מכפר לשבים דוקא (כמ"ש הרמב"ם שם, ועד"ז בה"ל שגגות פ"ג ה"י), הרי התשובה היא רק לשם הסרת המונע כדי שתוכל לחול הכפרה. משא"כ שאר ימים כל ענינם הוא התשובה (וראה לקו"ש חכ"ט, יום הכפורים – דזהו גופא דיוק ל' הש"ס "ימים שבין ר"ה ליוה"כ", כי לענין מסויים אין ר"ה ויוה"כ בכלל, עיי"ש).

אבל עדיין צע"ק בזה, כי סו"ס ל' הרמב"ם הוא "יום הכפורים הוא זמן תשובה כו' לפיכך חייבים הכל כו'", ומשמע דעיקרו ובסיסו של הדבר הוא היות היום זמן תשובה (ולא שזהו תוצאה מעיקר אחר), והוא הסיבה והגורם הראשון לחיוב וידוי ותשובה כו'. וכן משמע מל' הרמב"ם במורה נבוכים ח"ג ריש פמ"ג (ולהוסיף דכבר הוכח במק"א בארוכה דהתנאי הנ"ל שצ"ל "שב" כד שיכפר היום לאו היינו עשיית תשובה גמורה

וא"כ הרמב"ם כאן מחדש ביותר על פשטות הש"ס, כי לפום ריהטא הא דאמר בגמרא חילוק בין כל השנה לעשיית, דבכל השנה רק רבים נענים ובעשיית אף היחיד כו', הוא רק למ"ד שם בסוגיא דגזר דין של יחיד אינו נקרע, אבל לכאורה למ"ד לעיל שם דאף גזר דין יחיד נקרע (כל השנה) שוב לא נמצא חידוש בעשיית. אבל לדברי הרמב"ם שעולה מזה לגבי התשובה שהיא יפה ביותר כו', הרי החילוק בין כל השנה לעשיית הוא לכו"ע. עיי' בפרשת דרכים ריש דרוש יג שהאר"י בזה, ועיי"ע באור התורה לצמח-צדק, דרושים לשבת שובה ע' א'תע (ועיי"ע בלקו"ש חל"ד, ע' 102 ואילך דיסוד הרמב"ם שהכתוב מיירי בעניני תשובה הוא מדיוק לשון הכתוב ד"דרשו ה' בהמצאו גו'", עיי"ש בארוכה ותמצא נחת).

והנה, הרמב"ם רמז כאן לב' מעלות בתשובת ימים אלו – חדא ש"מתקבלת היא (אצל הקב"ה) מיד" בזמנים אלו, בהיות הקב"ה מצוי וקרוב, ועוד זאת דהתשובה גופא בימים אלו "היא יפה ביותר" (והדבר מובן, דכיון שהקב"ה מצוי וקרוב יותר – הרי ההתקרבות והשיבה אליו מעולה וגבוהה יותר בימים אלו).

וי"ל דב' הדברים מוכחים מתוך ב' חלקי הכתוב "דרשו ה' בהמצאו, קראוהו בהיותו קרוב" (וראה בפ"י הר"ח בר"ה שם, דגריס גם חלק ה' שבכתוב, וכן היא הגירסא בכמה מכתבי הרמב"ם כאן), דזה שהקב"ה "מצוי" לאדם ובידו להתדבק בו (בהמצאו) הוא טעם שהתשובה יפה ומשובחת יותר, וזה

החילוק בין תשובה דעשי"ת לחיובה כל השנה

יביא חידוש הרמב"ם על פשטות הש"ס בענין מעלת עשרת הימים, ויבאר היטב ע"פ לשונות הרמב"ם נדר החילוק בין חיוב תשובה רכל השנה לתשובה דעשרת ימי תשובה ותישובה דיוה"כ גפא

כתב הרמב"ם בהלכות תשובה פ"ב ה"ו "אע"פ שהתשובה והצעקה יפה לעולם, בעשרה הימים שבין ראש השנה ויום הכפורים היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד, שנאמר דרשו ה' בהמצאו". ובכס"מ ושאר נו"כ ציינו לו מקור בדרשת הש"ס ר"ה יח ע"א (וכ"ה ביבמות מט ע"ב וקה ע"א): "מניין לגזר דין של ציבור... [ש]אע"ג שנחתם נקרע, שנאמר כה' אלקינו בכל קראנו אליו (דמשמע כל אימת שהציבור זועקין נקרע גזר דינם), והכתיב דרשו ה' בהמצאו (משמע שאין מצוי בכל עת - רש"י יבמות), התם ביחיד (שאין קריאתו נענית בכל עת) הכא בצבור (שקריאתם נענית בכל עת), ביחיד אימת (אימת מצוי לו דכתיב בהמצאו - רש"י ר"ה), אמר רבה בר אבא אלו עשרה ימים שבין ר"ה ליוה"כ. ע"כ.

והנה הש"ס הזכירו לענין הצעקה והתפלה לבטל גזר דין, אבל הרמב"ם לא הזכיר כאן ענינא ד"גזר דין" אלא לענין מעלת התשובה, שבעשרה ימים אלו "היא יפה ביותר ומתקבלת היא מיד" (ואף "צעקה" שהזכיר הרמב"ם דיפה היא בימים אלו, לפום ריהטא אין כוונתו לצעקה לבטל גזר דין המדוברת בסוגיא דר"ה, ראה לעיל שם טז ע"ב ויז ע"ב, אלא מיירי במש"כ בהלכה הקודמת ד"מדרכי התשובה להיות השב צועק תמיד לפני השם כו", ועיי"ע להלן סוף פ"ו. והרי עדיין לא עסק הרמב"ם כלל מענין דינו של אדם וכו', המבואר בדבריו להלן פ"ג, ובפרק זה עוסק מראשיתו במעלת התשובה כו'). והעולה מזה דהרמב"ם נוקט דבר חידוש, שעיקר התועלת מ"קירוב" זה של הקב"ה בעשרה ימים אלו, היא בענין

לקראת שבת

חיסרון שיש בו יפסיק הזולת לאהוב אותו, או יתירה מזו שישנא אותו, והעצה לקיום האהבה היא, שבעוד שהאהבה בתוקפה הם כורתים ברית שהאהבה תימשך לעד בלי שום שינויים.

ברית זו, הרי היא למעלה מטעם ודעת. מצד השכל, תלוי' האהבה באותן המעלות שרואים האוהבים איש ברעהו. ואם כן, כאשר מתגלה חיסרון, צריכה האהבה להיחלש או להתבטל לגמרי, ואילו מצד כריתת הברית נותרת האהבה בתוקף, למעלה מטעם ודעת.

וכן הוא גם עניין "לעברך בברית ה'" שבראש השנה:

במשך חודש אלול עמלים בני ישראל בעבודת התשובה, ובכך מסירים את כל החטאים שמעלימים על האהבה של השי"ת לבניו. לאחר עבודה זו, הרי בראש השנה ניכרת בגלוי האהבה של הקב"ה לבני ישראל.

ובשעה נעלית זו, בעת תוקף האהבה, נעשית "כריתת ברית". בני ישראל מתקשרים עם השי"ת בהתקשרות עצמית, למעלה מטעם ודעת, באופן ששום דבר שבעולם לא יוכל לבטל או להחליש התקשרות זו.

להתאחד בלי חשבונות שכליים

הברית שהקב"ה כורת עם ישראל ביום ראש השנה, היא, כאמור, דבר שלמעלה מטעם ודעת. הן אמת שבראש השנה אהבתו לבני ישראל היא חזקה, אך הרי ייתכן ח"ו שבהמשך יהיו חטאים שיעלימו על האהבה. ומכל מקום כורת הקב"ה ברית עם בני ישראל, שתימשך אהבתו ית' לבני ישראל גם אם יגרום החטא ח"ו.

ובכדי שהשי"ת יואיל לכרות את הברית עם ישראל, צריכים גם ישראל מצדם לעשות עניין שלמעלה מטעם ודעת.

וזהו מטרת ההתאחדות של בני ישראל, "אתם נצבים כולכם": בכדי שהקב"ה יפעל "לעברך בברית ה'", צריכים ישראל להתנהג באופן שאינם מביטים על הזולת בחשבונות שכליים המחלקים בין "ראשיכם שבטיכם" ל"חוטב עציץ ושואב מימך". עליהם להתמסר בהתאחדות אמיתית לכל יהודי באשר הוא, למעלה מטעם ודעת. ואזי גם הקב"ה כורת עם ישראל ברית שלמעלה מטעם ודעת.

"כל ישראל קומה אחת שלימה"

כי הנה, בהתאחדות בין בני ישראל יכולים להיות שני אופנים:

ייתכן שה"ראשיכם שבטיכם" מכיר במעלתו, ויודע שהוא נעלה משאר העם, ובוודאי שהוא מרומם ומובדל מאותו "חוטב עציץ ושואב מימך", אלא שהוא מוכן לעמוד יחד עם האיש הפשוט ו"לסבול" את מציאותו.

אך האחדות אודותי' מדבר הכתוב, היא נעלית יותר: "ראשיכם שבטיכם" ו"חוטב עציץ" עומדים יחד בשווה באופן של "כולכם", כי אין האדם יכול לדעת אם הוא נעלה מן הזולת או זולתו נעלה ממנו, שהרי טבע האדם הוא שאת עצמו מעריך ביותר ממה שהוא, ואת זולתו מעריך בפחות ממה שהוא...

וגם אם אכן נעלה הוא מחברו, צריך להכיר בכך שלכל אחד ישנן המעלות המיוחדות אותו, וכשם שאי אפשר לו לאיש הנחות בלא ה"ראשיכם שבטיכם", כך אי אפשר לו לאיש הנעלה בלא "חוטב עצץ ושואב מימין".

ומשל לדבר מובא בסה"ק (לקוטי תורה פרשתנו מד, א): "האדם שהוא בעל קומה בראש ורגלים – שאף שרגלים הם סוף המדרגה ולמטה, והראש הוא העליון ומעולה ממנו, מכל מקום, הרי בבחינה אחת יש יתרון ומעלה להרגלים, שצריך להלך בהם, וגם הם מעמידי הגוף והראש. וגם, כשאירע כובר בראש מקיזין דם ברגלים ונרפא ומקבל חיותו ממנו, ונמצא שאין שלימות להראש בלתי הרגלים. כך הנה כל ישראל קומה אחת שלימה".

ונמצא שעבודת ההתאחדות של בני ישראל כהכנה לראש השנה, היא ההכרה בכך שכל יהודי הוא מקבל מחברו. ויתרה מזו: הוא אינו יכול להגיע לשלמותו מבלעדי חברו, וכמשל הראש והרגל, שהם משפיעים זה על זה ומשלימים זה את זה.

התאחדות זו, היא למעלה מטעם ודעת, כי טבעו של האדם מטה אותו תמיד לראות את עצמו נעלה מחברו, וכאשר מצליחים בני ישראל להתאחד יחד, אזי כורת הקב"ה עמם את הברית, בהתקשרות עצמית למעלה מטעם ודעת.

"כאשר יש קושיא בערכין – צריך להעריך עצמו קודם"

כאשר יהודי מתבונן בדרגתו העצמית ובמצבו הרוחני, ומעריך את מצבו באמת, הרי לא נותר לו זמן בכדי להעריך את מצבו של הזולת, וממילא אינו מתנשא עליו.

מסופר (ראה רשימות היומן עמ' שפכ. וש"נ) אודות החסיד ר' הלל מפאריטש, שהשתוקק מאוד להסתופף בצל קודשו של אדמו"ר הזקן; אך דא עקא שבכל מקום שאליו נסע ר' הלל בכדי לפגוש את הרבי, נודע לו שכבר נסע רבינו משם.

כאשר ראה ר' הלל שהדבר אינו עולה בידו, התחכם ובירר להיכן עתיד הרבי לנסוע, ונסע לשם עוד קודם בואו של הרבי. ר' הלל לא הסתפק בכך, אלא נכנס לחדר שבו עמד להתאכסן הרבי, והתחבא מתחת למיטה שעמדה שם.

בליבו הכין ר' הלל קושיא במסכת ערכין בכדי לשאול את אדמו"ר הזקן ולדבר עמו בלימוד. אולם כאשר נכנס הרבי לחדר, אמר מיד: "כאשר יש לאברך קושיא בערכין – עליו להעריך את עצמו קודם". בשמעו זאת התעלף ר' הלל, וכאשר התעורר כבר עזב הרבי את העיר.

ביאור משמעות דבריו של אדמו"ר הזקן, בעבודת האדם, הוא:

דיני ערכין עניינם שאדם נודר את ערכו למקדש, והערך נקבע לפי גילו. דיני ערכין אין מתייחסים למעלותיו של הנערך ולמצבו הרוחני, ואדם שלמד תורה בשקידה והתמדה כל ימיו מוערך באותו הסכום כפי שמעריכים אדם ש"טוב לו שלא נברא".

וממילא מתעוררת "קושיא בערכין": הכיצד נערכים כל בני אותו גיל בסכום שווה, והלא נמצאים הם בדרגות רחוקות ושונות זה מזה?

וכאשר שואל יהודי שאלה זו, משיבים לו: "כאשר יש לאברך קושיא בערכין – עליו להעריך את עצמו קודם". אם יעריך ויבדוק אדם את מעמדו ומצבו באמת, כבר לא יעריך ויבדוק את מצבו של אחרים, ואף לא יוקשה לו מדוע צריכים להיות "ניצבים" כולם כאחד.

פנינים

דרוש ואגדה

להכרית הקשר בין העין והלב

ומל' ה' אלקיך את לבבך
(ל, ו.)

לכאורה תמוה, הרי "מילה" היא בדרך כלל על "ערלה", וכן הוא גבי הלב, כמו שנאמר "ומלתם את ערלת לבבכם" (עקב י, טז), וא"כ, מהו שנאמר כאן "ומל גו' את לבבך", שימול הקב"ה את הלב עצמו?

ויש לבאר בזה:

לעיל נאמר "ושבת עד ה' אלקיך גו' בכל לבבך", וא"כ, ברור שכאשר שבו ישראל בכל לבבם כבר לא נמצא אצלם "ערלה" בלב, אלא שגם כשאין לאדם "ערלת הלב" עדיין יש מקום לחשש שיפנה הלב מאחרי ה'. והוא מה שנאמר "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם" ומפרש רש"י "העין רואה והלב חומד" (שלא טו, לט). והיינו, שאף אם אין ללב חמדה לדברים כאלו, הנה כאשר "העין רואה" הרי זה פועל על הלב ומוליד אצל האדם חמדה ותאוה.

וענין זה אין בכח האדם לשלוט עליו, שהרי קשר זה בין ראיית העין לחמדת הלב הוא טבע שהטביע הקב"ה בכל אדם, ופעולות האדם אין בכחן לבטל זה.

וזהו מה שמשמיענו הכתוב "ומל ה' אלקיך את לבבך", שימול הקב"ה ויכרית הקשר בין השפעת העין לחמדת הלב, ובמילא לא יתאוה האדם לדברים אסורים אלא יבואו "לאהבה את ה'א בכל לבבך ובכל נפשך" כהמשך הכתוב.

איך תשובה עוקרת עוונות העבר?

ושבת עד ה' אלקיך
(ל, ו.)

אודות פעולת התשובה איתא בגמרא (יומא פו, ב ובפרש"י שם) אשר תשובה מאהבה פועלת ש"זדונות נעשו לו כזכויות", ו"נעקר עונו מתחילתו". כלומר, תשובה זו יכולה לפעול גם למפרע – שנעקר העוון לגמרי, ונחשב כאילו לא הי' מעולם.

ולכאורה תמוה: כלל הוא בעולם, אשר 'סיבה' מוכרחת להיות קודמת ל'מסובב' (התוצאה) ממנה. וכיצד שייך שהתשובה תהווה סיבה לעקור את רוע העבירה "מתחילתו" (ה'מסובב'), אחר שבאה משך זמן לאחרי?

ונראה לבאר:

כלל זה, שפעולה אינה יכולה לפעול על דבר שקדם לה – הוא רק כאשר רוצים לפעול דבר חדש, שלא הי' בזמן הקודם. אבל כאשר מדובר רק בבירור וגילוי של מה שהי' כבר מאז, מובן שגם פעולה מאוחרת יכולה לברר על זמן הקודם.

וכן הוא בנדון דידן: כל איש ישראל מצד מהותו ופנימיות נשמתו, הרי הוא טוב וקדושה, אלא שבזמן החטא, מציאותו האמיתית (הטובה) היא בהעלם; וכיון שכן מובן מה שיכולה התשובה (מאהבה) לפעול למפרע – כיון שאינה צריכה לפעול דבר חדש בזמן הקודם, אלא רק לברר ולגלות את הטוב והקדושה שהיו ביהודי גם קודם לכן (בשעת החטא).